

**КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ
МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ ЖІНКИ-ДЕТЕКТИВА
НА ПІДОЗРЮВАНОГО У ЗЛОЧИНІ
(на матеріалі сучасного англомовного детективного дискурсу)**

Косовець М. В.

аспірант,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID 0000–0003–1124–6025

*Стаття присвячена висвітленню результатів дослідження комунікативної стратегії маніпулювання і комунікативних тактик, які її реалізують. Дослідження комунікативних стратегій і тактик привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Актуальність вивчення стратегій і тактик обумовлена наявністю різних точок зору з цього питання і, як результат, неоднозначністю розуміння їх сутності. Пропонована стаття є спробою встановити механізм маніпулятивного впливу, створюваного жінкою-детективом на опитуваних під час розслідування злочину. **Матеріалом** дослідження слугували англомовні детективні романи, в яких **об'єктом** вивчення обрано персонажне мовлення: допити жінкою-детективом свідків та підозрілих. **Предметом** дослідження є комунікативні тактики, якими послуговуються жінки-детективи для створення маніпулятивного впливу на допитуваних. **Метою** розвідки є когнітивно-прагматичний аналіз комунікативних тактик, якими послуговуються жінки-детективи для створення маніпулятивного впливу на опитуваних. Дослідження ґрунтується на загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних **методах**: метод синтезу й аналізу, метод спостереження, описовий метод, прагмалінгвістичний метод, когнітивний метод та контекстуально-інтерпретаційний аналіз. **Основні результати дослідження.** Спостереження над комунікативними ситуаціями опитування жінкою-детективом — персонажем художнього детективного дискурсу — підозрюваних та свідків дозволили встановити класифікацію комунікативних стратегій і тактик, якими вона послуговується. В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що однією із комунікативних стратегій, до яких звертається жінка-детектив, є стратегія маніпулювання. Вона експлікується комунікативними тактиками провокування, попередження, погрози, шантажу, лестощів, а також тактикою неправдивої самопрезентації. Кожна з цих тактик маркована певними лексичними, синтаксичними та стилістичними засобами мови. Вміння контролювати комунікативний процес та коригувати свої мовленнєві дії на певних етапах діалогу видаються ключовими задля досягнення комунікативної мети*

жінки-детектива. *Перспективою подальших досліджень є вивчення просодії маніпулятивного впливу на реципієнта у художньому кінодискурсі.*

Ключові слова: детективний дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, маніпулювання, провокування, попередження, погроза, шантаж, вмовляння, лестощі, обдурювання.

THE COMMUNICATIVE MEANS OF MANIPULATING A SUSPECT USED BY A WOMAN-DETECTIVE

Kosovets M. V.

A postgraduate student

Odesa I. I. Mechnikov National University

ORCID 0000–0003–1124–6025

The article is devoted to the analysis of the communicative strategy of manipulation and communicative tactics, that manifest it. The research of communicative strategies and tactics instills the respect of wealthy domestic and foreign linguists. The topicality of the study of strategies and tactics is motivated by the various points of view on this issue which results in the ambiguity of the explanation. The article is an attempt to trace the mechanism of manipulation, applied by a woman-detective during the investigation. The analysis is based on the data from English detective novels. The object of the study is the characters' speech: the woman detective's interrogation of witnesses and suspects. The scope of the study is the communicative tactics applied by the woman detective to manipulate witnesses and suspects. The purpose is cognitive and pragmatic analysis of the communicative tactics applied by the female detective to manipulate the witnesses and suspects. The investigation is based on the general and special linguistic methods: synthesis and analysis, method of observation, descriptive method, pragmatic and linguistic method, cognitive method, analysis of contextual interpretation. The main results of the study. As a result of the carried out research, we can claim that one of the communicative strategies used by the female detective is the strategy of manipulation. It is explained by communicative tactics of provocation, warning, threats, blackmail, flattery, as well as tactics of false self-presentation. Each of these tactics is marked by certain lexical, syntactic and stylistic means of speech. The ability to control the communicative process and adjust one's speech actions at individual stages of the dialogue can be considered key to achieving the communicative goal of a female detective. The prospect of further research is a versatile study of linguistic mechanisms of exerting a manipulative influence on the recipient in artistic discourse. The perspective for further research is seen in identifying prosodic means of manipulative impact on the recipient in film discourse.

Key words: detective discourse, communicative strategy, communicative tactics, manipulation, provocation, warning, threat, blackmail, persuasion, flattery, deception.

Вступ. Розповсюдженість жіночих детективів вимагає досліджень їх лінгвальних, зокрема когнітивно-прагматичних особливостей. Лінгвісти зазначають, що «жіночий детектив вдало поєднує любовну лінію, авантюрний сюжет та психологічний роман» (Николаев, 2001). Пропонована стаття є спробою встановити механізм маніпулятивного впливу, створюваного «жінкою-детективом» на опитуваних під час розслідування злочину.

Дослідження комунікативних стратегій і тактик привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Т. А. ван Дейк, Дж. Ліч, Ф. С. Бацевич, Н. О. Бігунова, І. Н. Борисова, Є. М. Верещакін, О. С. Іссерс, В. Г. Костомаров, Л. М. Михайлов, К. Ф. Сєдов, О. П. Сквородніков, О. О. Степаненко та ін.). При цьому слід зазначити неоднозначність розуміння сутності комунікативних стратегій різними дослідниками.

Дослідник І. А. Юшковець описує комунікативну стратегію як «оптимальну реалізацію інтенцій мовця, спрямовану на досягнення конкретної мети спілкування, узгоджену з особистісними (статусно-рольовими) і психологічними характеристиками учасників комунікативного процесу, шозумовлено комунікативним досвідом, який передбачає підкорення законам і нормам у відповідній сфері комунікації та конкретно змодельованій ситуації спілкування» при цьому поєднуючи когнітивний, діяльнісний та інтенційний аспекти (Юшковець, 2008: 23).

Комунікативна тактика визначається як мовленнєва дія, що відповідає певному етапу в реалізації тієї чи іншої стратегії (Копнина, 2008: 49). Тобто тактика є інструментом втілення стратегії і підпорядкована її основній меті. Стратегія досягає основної цілі через рішення проміжних тактичних завдань.

Таким чином, стратегія передбачає планування процесу мовленнєвої комунікації (Іссерс, 2003: 70), а тактика — це сукупність практичних ходів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії, тобто комунікативна тактика, на відміну від комунікативної стратегії, перш за все, співвіднесена не з комунікативною метою, а з набором комунікативних намірів (Клюев, 2002: 19).

Актуальність дослідження визначається зростаючим інтересом лінгвістів до когнітивно-прагматичних аспектів спілкування жінки-детектива зі свідками та підозрюваними.

Мета статті полягає у когнітивно-прагматичному аналізі комунікативних засобів створення маніпулятивного впливу жінки-детектива на підозрюваного у злочині.

Мета дослідження визначає його основні завдання:

- Розглянути структурні та комунікативно-прагматичні особливості розслідування злочину жінкою-детективом;
- Запропонувати власну класифікацію комунікативних стратегій і тактик, якими послуговується жінка-детектив під час допитування свідків та підозрілих, намагаючись знайти вбивцю;
- Визначити маніпуляцію як комунікативну стратегію, яка визначає комунікативну поведінку жінк-детектива;
- Виявити і проаналізувати комунікативні тактики реалізації маніпулятивної стратегії у мовленні жінки-детектива, персонажа англomовного детективного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували англomовні детективні романи, в яких жінка-детектив проводить розслідування вбивства.

Об'єктом вивчення обрано персонажне мовлення, а саме допити жінкою-детективом свідків та підозрілих. *Предметом* дослідження є комунікативні тактики, якими послуговується жінка-детектив для створення маніпулятивного впливу на допитуваних.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні дослідницькі методи. Серед загальнонаукових методів у роботі застосовано *метод синтезу й аналізу* — для цілісного дослідження окремих комунікативних конструкцій з огляду на їхню участь у реалізації стратегічного плану мовця; метод *спостереження*, який уможливив виявлення характерних ознак досліджуваних одиниць; *описовий метод* — для планомірної інвентаризації та виокремлення ознак аналізованого фактичного матеріалу. У межах спеціальних мовознавчих методів застосовано *прагмалінгвістичний метод* — для аналізу вибору мовцем певних мовних форм виявлення інтенції адресанта; *когнітивний метод* — для простеження зв'язку певних когнітивних здатностей людини з мовленням і форм їхньої взаємодії; *контекстуально-інтерпретаційний аналіз* — для інтерпретації експлікованих та імплікованих інтенцій комунікантів як компонентів висловлювань у кожному контексті вибірки.

Результати та обговорення. Наші спостереження над комунікативними ситуаціями опитування жінкою-детективом — персонажем ху-

дожного детективного дискурсу — підозрюваних та свідків дозволили нам встановити класифікацію комунікативних стратегій і тактик, якими вона послуговується (див. рис. 1).

Рис. 1. Комунікативні стратегії та тактики, якими послуговується детектив

В рамках пропонованої статті звернемося до комунікативної стратегії маніпулювання і до тактик, які її реалізують: провокування, попередження, погрози, шантажу, вмовляння та лестощів, обдурювання (неправдивої самопрезентації).

Маніпуляцію витлумачують як «специфічну мовленнєву поведінку в процесі спілкування, спрямовану на спонування співрозмовника зробити не вигідну для нього (але вигідну для спонукаючої особи) дію. Відмінною рисою цього способу спонування є його прихований характер: «і мета, і процес спонування навмисно приховуються від адресата» (Денисюк, 2003: 66).

Розглянемо вживання окреслених маніпулятивних тактик жінкою-детективом літературного дискурсу для реалізації пропонованої маніпулятивної стратегії.

Тактика провокування, на думку В. Н. Степанова, — це усвідомлені цілеспрямовані дії та операції з метою зміни психологічного стану адресата впливу відповідно до наміру адресанта та завдати шкоди фізичному або психологічному стану адресата впливу (Степанов, 2004: 18).

Дослідниці О. С. Ісерс та О. А. Плотникова зазначають, що провокація ґрунтується на вторгненні в когнітивний або комунікативний простір адресата для того, щоб змусити його дати різку відповідь, показати його «справжню особу», змусити вийти із задалегідь підготовленого образу, спонукати до незапланованої відвертості тощо (Ісерс, Плотникова, 2007: 223). Саме до такої тактики вдалася головна героїня Агата задля того, щоб спробувати викрити злочинців:

Agatha nervously sipped her tea and wished Vera would settle down so that she could get the whole distasteful business over and done with.

Trickles of sweat were running down inside her clothes. How on earth could Vera find the room cold? The fire crackled into life.

Vera sat down, crossed her legs and looked with bright curiosity at Agatha.

“Mrs. Cummings-Browne,” said Agatha, “I know you murdered your husband»

“Oh, really?” Vera looked amused. “And how am I supposed to have done that?” (Beaton, 1992: 15)

У наведеному фрагменті комунікативна мета головної героїні Агати — спровокувати підозрювану визнати свою провину шляхом прямого звинувачення у вбивстві. На лексико-граматичному рівні тактика провокації реалізується завдяки вживанню дієслова *murder* у складі предикативу Prn.+V+Prn+N (*you murdered your husband*) та підсилюється вживанням дієслова ментальної діяльності *know*, семантика якого передбачає впевненість. Фальшиве здивування підозрюваної та її питання у відповідь *And how am I supposed to have done that?* є спробою «зберегти обличчя».

Англійська письменниця Дороти Сайерс зазначає, що жінки-детективи мають свій особистий жіночий підхід до кримінального розслідування. Вони «дратівливо інтуїтивні, активні та сміливі, що заважає чоловікам, зайнятим на роботі» переклад наш. — М. К.) (Sayers, 1929: 15–16). У цьому сенсі варто розглянути ще один приклад провокації:

Mary had walked up close to Agatha as she said this. Agatha took a step backwards.

“We were just trying to clear up loose ends,” she protested. “If you are innocent, you have nothing to fear.”

“Just who the hell do you think you are?” She grabbed Agatha by the shoulder and pulled her towards a large mirror over the fireplace. “Look at yourself! You are a middle-aged woman and no lady. You poke your nose into things that don’t concern you.” She gave Agatha another shove. “Just get out of here and remember: Any more interference and I’ll come looking for you!” (Beaton, 1998: 14).

На лексико-семантичному рівні мовне провокація полягає в застосуванні умовної конструкції: ***If you are innocent, you have nothing to fear***. Умовна конструкція як така та зіставлення прикметника *innocent* у першій частині речення і словосполучення *nothing to fear* у другій — разом створюють провокацію. Лексеми *just* та *try* служать для пом’якшення та підкреслення щирості намірів жінки-детектива.

Однією з характерних рис жіночої мовної особистості прийнято вважати підвищену емоційність. Мова аналізованого лінгвокультурного типу відзначається частим використанням емотивних засобів (вигуків, емотивних фраз і т.д.), що характеризує емоційний стан розмовника (Кусаєва, 2013: 76). Так, у наступному фрагменті спроба героїні спровокувати підозрюваних для отримання інформації вирізняється посиленням емоційним забарвленням:

“Cut the crap,” said Agatha savagely. “I find it damned suspicious that you have no interest in finding out who murdered your friend.”

They stared at her mulishly. Both were chewing gum. Then Trixie shrugged and said to Fairy, “Let’s split.”

They sauntered off, leaving Agatha glaring after them (Beaton, 2005: p. 9).

У цьому прикладі у стані крайньої роздратованості Агата вдається до провокації — вона прямо висловлює свою підозру у небажанні співрозмовника знайти вбивцю друга. Тактика провокації здійснюється експліцитно та може бути розглянута на лексико-синтаксичному рівні як складно-підрядне речення: сурядна частина речення *I find it suspicious* (Prn+V+Prn+Adj.) та підрядні *you have no interest in finding out + who murdered your friend* (Prn+V+N+Gerund+(Prn+V+Prn+N)). Основу тактики провокації цього речення складає семантика лексем *suspicious, no interest, murder* в межах словосполучень: *find suspicious => have no interest in finding out => who murdered your friend*, які разом екс-

плікують іллокутивну мету — вплинути на співрозмовників та отримати інформацію, яка допоможе розкрити злочин. На ступінь роздратованості героїні вказує така інвективна лексика, як прислівник *savagely*, прикметник *suspicious* з інвективом *damned*, а також фразеологізм *cut the crap*.

Погроза або *менасив* розглядається як складний директивно-комісивний мовленнєвий акт, що поєднує у собі дві іллокутивні мети: прийняття адресантом зобов'язання виконати певну майбутню дію і дотримання певної лінії поведінки та спробу змусити когось на дію (Войцехівська, 2014: 18). На думку Н. Д. Борисенко менасивна комунікативна поведінка визначається як така, що реалізує погрозу, а саме обіцянку або попередження про намір мовця нанести збитки слухачеві (Борисенко, 2013: 123–130).

У жіночому детективі робиться акцент на активних і незалежних героїнях. Вони «вокалізують ліберальну феміністичну ідею звільненої жінки, яка відповідає чоловічій ролі, але все ще зберігає жіночність — сильну в межах своєї гендерної ролі» (Bethe Schoenfeld, 2008: 840). Розглянемо приклад, в якому Агата вимушена вдатися до тактики погрози на адресу співрозмовника через те, що він не йде на контакт і намагається будь-яким чином уникнути розмови:

Owen Trump was at home. He gave them a supercilious glare when he saw who was standing outside his door.

“We want to ask you a few questions,” said Agatha.

“If there are any questions to answer, I will speak to the police. Now, go away.”

“All right,” said Agatha. “We’ll go straight to the police now and tell them about your dinner with Jessica Bradley at the Pheasant.”

He had half closed the door. He opened it wide again and said, “You’d better come in.” (Beaton, 2005: 35).

У наведеному прикладі іллокутивний ефект висловлення погрози досягається завдяки сукупності лексичних та граматичних засобів. Такі дієслова, як *go* і *tell* використані у майбутньому часі як потенційні дії, які будуть реалізовані. Семантика прислівників *straight* та *now* підсилює терміновість, що змушує співрозмовника швидше реагувати на погрозу. Іменник *police* має у цьому контексті негативне значення — він номінує несприятливу перспективу для співрозмовника. Слово-сполучення *your dinner with Jessica Bradley* також набувають негативно-го значення і виступають в якості компромату з боку жінки-детектива.

Попередження визначають як маніпулятивний мовленнєвий акт, функція якого полягає в інформуванні адресата про негативні наслідки, які адресант може реалізувати (Неустроев, 2008: 13). До несприятливих наслідків, як правило, уналежнюють певні санкції від уповноваженої особи (у нашому випадку сищика), які можуть привести до переростання попередження в загрозу, тобто залякування. Наведемо епізод, в якому попередження супроводжується приниженням статусу опитуваного:

The broken gate outside creaked and Agatha started nervously. She did not want another confrontation with John Cartwright. She thrust the note at Mrs. Cartwright. “Look,” she said urgently, ‘you know where to find me. If there’s anything at all you can tell me, let me know’.

“I certainly will,” said Mrs. Cartwright, looking happy now that she had the money in her possession (Beaton, 1992: 8)

У наведеному прикладі для того, щоб отримати корисну інформацію для розкриття кримінальної справи, героїні доводиться виявляти наполегливість. Агата враховує попередній досвід і тому пробує мінімізувати будь-яку вірогідність виникнення конфлікту — вона звертається до «здорового глузду» співрозмовника (на це вказує дієслово наказового способу *look*), вона наполеглива (про що свідчить авторська ремарка *urgently* та умовна конструкція з імперативом *if there’s...let me know*). Поєднання займенника *anything* з прислівником *at all* підсилює категоричність мовця та важливість інформації для розслідування.

Розглянемо ще один приклад тактики попередження:

«Mrs. Cummings-Browne called on me this morning,» said Agatha firmly, ‘and forgave me. But she was broken up about her husband’s death, quite genuinely so.»

“She acts in the Carsely Dramatic Society,” said Mrs. Cartwright cynically, ‘bloody good she is, too. Right little actress.” “No,” said Agatha stubbornly. “I know when people are being straight with me, and you are not one of those people, Mrs. Cartwright.”

“Told you what I know”. Mrs. Cartwright stared at the twenty pound note, which Agatha still held in her hand (Beaton, 1992: 8).

Агата звертається до тактики попередження у відповідь на цинічне (*cynically*) та брехливе висловлювання співрозмовника. Тактика попередження реалізується дієсловом *know*, яке, завдяки своїй семантиці, підсилює впевненість мовця, прислівником способу дії *straight* та евфемізмом *you are not one of those people*.

Ще однією тактикою реалізації маніпулятивного психоемоційного впливу є *шантаж*. Як вказує А. Д. Никодимова, адресант шантажа має намір підкорегувати поведінку об'єкта, посиляючись на володіння важливою інформацією або здатність виконати дії, що можуть мати негативні наслідки для адресата (Никодимова, 2019: 12). Як і тактики попередження та погрози, шантаж виступає як актуалізація прогнозованих негативних наслідків. Таким чином, основу тактики шантажу складає альтернативний вибір між двома несприятливими перспективами: реалізацією погрози або виконанням вимог: «*Wait,*» said Agatha. «*What can you tell me?*»

Mrs. Cartwright's dark eyes rested greedily on Agatha's handbag. Agatha clicked it open and took out her wallet. "Ten if I think it's worth it."

Mrs. Cartwright leaned forward. "The dog competition's always won by a Scottie."

“So?”

"And the woman who shows the Scotties is Barbara James from Combe Farm. At the inquest her were, and crying fit to bust."

“Are you saying...”

"Our Reg had to have a bit before he would favour someone year in and year out."

Agatha handed over ten pounds (Beaton, 1992: 9).

У наведеному епізоді свідок пропонує надати корисну інформацію за умови, якщо головна героїня заплатить йому за це. Агата, у свою чергу, вдається до тактики шантажу і пропонує свою ціну за якість даних: *Ten if I think it's worth it*. Тактику шантажу складають такі компоненти, як числівник *ten* — плата за інформацію, умовний сполучник *if* та предикатив *to be worth*.

Розглянемо ще один приклад:

"Questions, questions," he grumbled. "I don't want to answer damn-fool questions."

"We are paying ten pounds to each person who helps us," said Agatha, all bright efficiency.

"Oh!" His truculence melted. "Come in. As a matter of fact, I was just about to have a cup of tea."

Agatha followed him into a sparsely furnished living-room (Beaton, 1994: 432–436)

Як бачимо із наведеного прикладу, свідки не схильні ділитися відомою їм інформацією, тому Агата вдається до тактики шантажу та

подкупу, пропонуючи вигідні умови для тих, хто готовий допомогти слідству. Вважаємо доречним звернутися до праці «*Compliance-Gaining Strategies*», в якій зазначається, що саме задоволення є, перш за все, емоційним компонентом комунікативної взаємодії і саме по собі є важливим результатом у багатьох комунікативних актах. Ступінь задоволення від спілкування пов'язаний з ефективністю переконання (Paul E. King, 1994: 101). Завдяки тому, що героїня пропонує співрозмовникам те, що їх цікавило, вона отримує зворотний контакт з їх боку. Тактика шантажу реалізується за допомогою дієслова *to pay* у теперішньому тривалому часі, що вказує на тимчасовий характер дії — тобто є імпліцитним засобом поквипити співрозмовника. У словосполученні *each person*, означальний займенник *each* є своєрідним *гачком* — кожен може отримати гроші, тобто вказує на доступність, легкість в отриманні бажаного. Підрядна частина речення *who helps us* є головною умовою угоди — допомогти слідству. Вдале поєднання тактики шантажу та привабливої пропозиції отримати гроші, як нагороди за інформацію, стали тим «задоволенням», що вплинули на ефективність переконання у розмові.

Лестошці, за визначенням Н. О. Бігунової, є псевдоширим позитивно-оцінним маніпулювальним синкретичним мовленнєвим актом, що характеризується наявністю в мотивації мовця розрахунку й корисливості. Предметами оцінки в маніпулятивному акті лестошців є зовнішність адресата, його моральні й інтелектуальні властивості, вміння, досягнення та вчинки (Бігунова, 2019: 218). Як зазначають дослідники Ювал Ейлон та Девід Гейд акт лестошців зазвичай використовує надмірну похвальну мову в описі якостей або результатів іншої особи з метою створення сприятливого ставлення цієї особи до підлещувача (Yuval Eylon, David Heyd, 2008: 686).

На думку Н. О. Бігунової, інтенції висловлювань позитивної оцінки не вичерпуються наміром повідомити свою позитивно-оцінну думку про об'єкт і створити позитивний емоційний фон, а характеризуються також прагненням регулювати поведінку адресата, створити з ним контакт, гармонійні відносини, маніпулювати ним, дотримати комунікативний ритуал (Бігунова, 2020: 17). Так, розглянемо приклад, в якому Агата вдається до тактики лестошців задля того, щоб привернути увагу співрозмовника та встановити з ним контакт:

A small square woman in a twin set and tweed skirt came out with a black retriever at her heels. 'Can I help you?' she called.

'Just admiring your beautiful home' said James, approaching her.

'Yes, it is beautiful' she said. 'Come inside and have some tea. I don't often get visitors until the summer, when all my relatives decide they would like a free holiday' (Beaton, 1993: 8)

У наведеному фрагменті представлена тактика лестоців, завдяки якій Агата змогла відразу привернути до себе малознайомого співрозмовника.

Лестоці експлікуються позитивно-оцінним дієсловом *admire* та афективно-оцінним прикметником *beautiful*.

Тактика лестоців сприяє утворенню комунікативного контакту, утворення маніпулятивного впливу на співбесідника та створює придатні умови для отримання необхідної інформації.

Розглянемо ще один приклад тактики лестоців:

Agatha affected surprise. "Why, it's Miss. James," she cried. She leaned forward and patted the Scottie, who nipped her hand. "Playful, isn't he?" said Agatha, casting a look of loathing at the dog. "Such a good head. I was sure he would win."

"It's the first time in six years I've lost," said Barbara. She stretched her jodhpur red legs moodily out in front of her and stared at her toe-caps.

(Beaton, 1998: 9)

У цьому прикладі тактика лестоців досягається вживанням позитивно-оцінного прикметника *good* з інтенсифікатором *such*, які на лексико-стилістичному рівні у поєднанні з іменником *head* утворюють метонімію.

Далі звернемося до *тактики неправдивої самопрезентації (обдурювання)*. За визначенням Г. В. Чуйко самопрезентація — це вербальна чи невербальна демонстрація особистістю себе в системі міжособистісного спілкування з метою створити позитивне враження про себе та бути прийнятним колом спілкування (Чуйко, 2014: 852). Навички самопрезентації є невід'ємною складовою взаємодії між людьми. Залежно від вміння подати себе залежить успіх у багатьох життєвих ситуаціях. З позицій інтеракціонізму самопрезентацію розглядали як засіб формування демонстрованого «Я». Так, У. Джемс, Г. Мід, Ч. Кулі вважали, що людина схильна підлаштовувати власну поведінку під очікування оточення, аби справити на нього бажане враження (Хлаповська, 2011: 127–128).

Що стосується трактування слова «неправдивої» самопрезентації або обдурювання, то тут слід зупинитися на семантиці самого слова.

В основі цих двох слів лежить слово брехня. «Брехливість, за словами Г. В. Грачова та Мельника, — це форма поведінки, яка полягає у навмисному спотворенні дійсності задля досягнення бажаної мети чи прагнення уникнути небажаних наслідків (Грачов Г. В. Мельник, 2013).

На думку В. П. Шейнова, перш ніж приховано керувати кимось, а тим більше маніпулювати, об'єкт необхідно «зачепити». Дослідник порівнює це з мистецтвом рибальства та за цією аналогією він називає принадами те, що допомагає маніпулятору приспати пильність жертви, відвести увагу, зловити її «на гачок», потрапити в ціль впливу. Це означає, що маніпулятор заводить розмову про те, що цікаво співрозмовнику, наприклад, про нього, про його проблеми (Шейнов, 2006: 17).

Так, наприклад, головна героїня Агата була змушена вдатися до неправдивої самопрезентації для того, щоб привернути увагу співрозмовника та зав'язати з ним розмову:

Agatha had a sudden flash of inspiration. She edged in front of James and said mildly, 'I am afraid we have misled you, but we do not like to go around announcing who we are. We are social workers'

'Oh' He sat down suddenly. 'Why didn't you say so? Although you still make me feel angry. I had a recommendation from you lot that she was on the straight'

Agatha affected an air of weariness, although her heart was beating hard. 'What has she done this time?' (Beaton, 1993: 11).

Агата представляється соціальним працівником і співрозмовник змінює відношення до неї. Обдурюванню передують тактика вибачення (*I am afraid we have misled you*). Удаючи конфіденційний характер мовлення (*we don't like announcing who we are*), героїня прагне створити емоційний вплив на співбесідника. Вербалізована кінема *mildly* у авторському коментарі викриває маніпулятивність Агати, яка докладає певних зусиль, у тому числі і в плані невербаліки, щоб обдурити мовця і добитися бажаного результату.

Розглянемо ще один приклад тактики неправдивої самопрезентації:

What are you selling?' asked Marcia in a weary, nasal voice.

Agatha made up her mind to lie. 'I am not selling anything' she said brightly. 'Your name was given to me because I believe you and your husband lived in Spain. I am doing research for the Spanish government. They would like to know why various British families did not settle in Spain but returned'

Agatha scooped the clipboard and papers out of her briefcase and stood waiting.

'You may as well come in' said Marcia. I usually stand talking to the walls here, and that's a fact.' (Beaton, 1993: 3)

Ще один приклад тактики обдурювання / неправдивої самопрезентації, до якої Агата вдається, щоб створити образ представника офіційної організації та зацікавити співрозмовника. Героїня вимушена збрехати співрозмовнику, про що свідчить авторська ремарка *made up her mind to lie*. Завдяки синтаксичній конструкції *I am doing research for the Spanish government* та пасивному залогу у конструкції *Your name was given to me* створюється враження приналежності до офіційної організації та авторитету Агати по відношенню до співрозмовника. Лексико-синтаксична конструкція *I believe you and your husband lived in Spain* містить особисті дані співрозмовника, які посилюють ступінь довіри до Агати.

Висновки. В результаті проведеного дослідження ми можемо стверджувати, що однією із комунікативних стратегій, до яких звертається жінка-детектив, є *стратегія* маніпулювання. Вона експлікується *комунікативними тактиками* провокування, попередження, погрози, шантажу, лестощів, а також тактикою неправдивої самопрезентації. Кожна з цих тактик маркована певними лексичними, синтаксичними та стилістичними засобами мови. Вміння контролювати комунікативний процес та коригувати власні мовленнєві дії на окремих етапах діалогу можна вважати ключовими задля досягнення комунікативної мети жінки-детектива, інтуїтивної, активної та сміливої.

Список літератури

- Бигунова Н. А. Похвала, комплимент и лесть как тактики реализации стратегии интимизации общения. *Записки з романо-германської філології*. 2020. № 1 (44). Одеса. С. 14–22.
- Бигунова Н. О. Позитивна оцінка як засіб маніпуляції співрозмовником (на матеріалі англomовного літературного художнього дискурсу). *Науковий Вісник Херсонського державного університету*. Серія Германістика та міжкультурна комунікація. 2019. № 2. С. 217–226.
- Борисенко Н. Д. Менасивна комунікативна поведінка персонажів британської драми: гендерний аспект. Мовні і концептуальні картини світу. збі наук. пр. Київ. 2014. № 47 (1). С. 123–130.
- Войцехівська Н. Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ. 2014. С. 17–30.

Грачев Г. В., Мельник И. К. Манипулирование личностью: Организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия. Москва: Книга по Требованию, 2013. 236 с. (Электронный ресурс: <http://www.evartist.narod.ru/text3/72.htm>)

Денисюк Е. В. Манипулятивное речевое воздействие : коммуникативно-прагматический аспект. Дис. ... канд. филол. наук 10.02.01. Екатеринбург, 2003. 200 с.

Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Изд. S-e. Москва: Издательство ЛКИ, 2008. 288 с.

Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 284 с.

Иссерс О. С., Плотникова, О. А. Речевая провокация как коммуникативная стратегия (на материале текстов интервью). *Культура народов Причерноморья*, 2007. № 110. С. 223–226.

Клюев Е. В. Речевая коммуникация: учебное пособие для университетов и вузов. Москва : Изд-во ПРИОР, 2002. 315 с.

Копнина Г. А. Речевое манипулирование : учебное пособие. Москва : Флинта. 2008. 176 с.

Кусаева Е. Э. Языковые характеристики лингвокультурного типажа «женщина-детектив» (на материале детективных рассказов агаты кристи из серии «Мисс Марпл»). Северо-Осетинский государственный университет, 2013. С. 75–78 (Электронный ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovye-harakteristiki-lingvokulturnogo-tipazha-zhenschina-detektiv-na-materiale-detektivnyh-rasskazov-agaty-kristi-iz-serii-miss/viewer>)

Неустроев К. С. Способы выражения побуждения и воздействия. Дис. ... канд. филол. наук. 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2008. 185 с.

Никодимова А. Д. Шантаж как феномен деструктивной коммуникации. Автореф. канд. филол. наук. 10.02.19. Тверь, 2019. 179 с.

Николаев Д. Д. Детектив. Литературная энциклопедия терминов и понятий. Москва: НПК «Интелфак», 2001. 799 с.

Степанов В. Н. Провокационный дискурс социально-культурной коммуникации. СПб. : роза мира, 2003. 263 с.

Тытюк А. К. Писательницы детективных романов и их женские персонажи. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. № 3. С. 236–242

Чуйко Г. В., Чаплак Я. В., Гайсонюк Н. А. Особливості самопрезентації студентів-психологів. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка*. Психологія навчання. *Генетична психологія. Медична психологія*. Київ. 2014. Том. X., № 26. С. 851–865.

Шейнов В. П. Скрытое управление человеком (Психология манипулирования). М.: Издательства: АСТ, Харвест, 2006. 357 с.

Юшковець І. А. Комунікативні стратегії і тактики в політичному дискурсі канцлерів ФРН (на матеріалі урядових заяв і політичних виступів) : автореф. дис.... канд. філол. наук. 10.02.04. Донецьк, 2008. 23 с.
 Хлаповська Т. Г. Тактики та прийоми самопрезентації в діловому спілкуванні. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2011. № 29. С. 127–134.
 Eylon Y., Heyd D. Flattery. *Philosophy and Phenomenological Research*. 2008. № 77 (3). 685–704.
 King Paul E. Compliance-Gaining Strategies, Communication Satisfaction, and Willingness to Comply. *Communication reports*. 1994. Volume 7, No. 2. P. 99–108.
 Sayers, Dorothy L. Introduction. In: Sayers, Dorothy L. *The Omnibus of Crime*. New York: Harcourt, Brace. 1929. pp. 9–47.
 Schoenfeld B. Women Writers Writing about Women Detectives in Twenty-First Century America. *The Journal of Popular Culture*. 2008. Vol. 41, No. 5,.. pp. 836–853.

References

Byhunova, N. A. (2020). Pokhvala, kompliment y lest kak taktyky realizatsyy strategyy yntymyzatsyy obshchennyia. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*, № 1 (44), 14–22.
 Bihunova, N. O. (2019).pozytyvna otsinka yak zasib manipuliatsii spivromovnykom (na materialy anhlomovnoho literaturnoho khudozhnoho dyskursu). *Naukovy Visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia*, № 2, 217–226.
 Borysenko, N D. (2014). Menasyvna komunikatyvna povedinka personazhiv brytanskoi dramy: hendernyi aspekt. *Movni i kontseptualni kartyny svitu. zbi nauk. pr.*, № 47 (1), 123–130.
 Voitsekhivska, N. (2014). Zasoby vyrazhennia pohrozy v ukrainskomu konfliktnomu dialohichnomu dyskursi. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*, 17–30.
 Hrachev, H. V., Melnyk Y. K. (2013). *Manypulyrovanye lychnostiui: Orhanyzatsyia, sposoby y tekhnolohyy ynformatsyonno-psykholohycheskoho vozdeistvyia*. M.: Knyha po Trebovaniyu. 236. (Elektronnyi resurs:<http://www.evartist.narod.ru/text3/72.htm>)
 Denysiuk, E. V. (2003). *Manypuliatyvnoe rechevoe vozdeistvye : kommunykativno-prahmatycheskyi aspekt*. (Dys. kand. fylol. nauk). Ekaterynburh, 200 c.
 Yssers, O. S. (2008). *Kommunikativnyie strategyy y taktyky russkoi rechy*. Yzd. S-e. M.:Yzdatelstvo LKY, 288.
 Yssers, O. S. (2003). *Kommunikativnyie strategyy y taktyky russkoi rechy*. Moskva : Edytoryal URSS. 284.
 Yssers, O. S., Plotnykova, O. A. (2007). *Rechevaia provokatsyia kak kommunykativnaia strategyya (na materyale tekstov ynterviu)*. *Kultura narodov Prychernomoria*, № 110, 223–226.

Kliuev, E. V. (2002). *Rechevaia kommunykatsyia: uchebnoe posobyie dlia unyversytetov y vuzov*. Moskva : Yzd-vo PRYOR, 315.
 Kopnyna, H. A. (2008). *Rechevoe manypulyrovanye : uchebnoe posobyie*. Moskva : Flynta, 176.
 Kusaeva, E. (2013). *Yazykovie kharakterystyky lynchvokulturnoho ty pazha «zhenshchyna-detektyv» (na materyale detektyvnykh rasskazov ahati krysty yz seryy «Myss Marpl»)*. Severo-Osetynskiy hosudarstvennyi unyversytet, 75–78 (Elektronnyi resurs: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovye-harakteristiki-lingvokulturnogo-tipazha-zhenschina-detektiv-na-materiale-detektivnyh-rasskazov-agaty-kristi-iz-serii-miss/viewer>)
 Neustroev, K. S. (2008). *Sposobi vurazhenyia pobuzhdenyia y vozdeistvyia*. (Dys. kand. fylol. nauk). Rostov-na-Donu, 185.
 Nykodymova, A. D. (2019). *Shantazh kak fenomen destruktivnoi kommunykatsyy*. (Avtoref. kand. fylol. nauk). Volhohradskiy hosudarstvennyi sotsyalno-pedahohycheskyi unyversytet. Tver., 179.
 Nykolaev, D. D. (2001). *Detektyv. Lyteraturnaia entsyklopedyia termynov y poniatyi*. M.: NPK “Yntelfak”, 799.
 Stepanov, V. N. (2004). *Provokativnyy dyskurs sotsyalno-kulturnoi kommunykatsyy*. — SPb. : roza myra, 2003, 263
 Titruk, A. K. (2014). *Pysatelnytsi detektyvnykh romanov y ykh zhenskye personazhy*. *Naukovy zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*, № 3, 236–242
 Chuiko H. V., Chaplak Ya. V., Haisoniuk N. A. (2014). *Osoblyvosti samoprezentatsii studentiv-psykholohiv*. *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka. Psykholohiia navchannia. Henetychna psykholohiia. Medychna psykholohiia*. Kyiv. T. X, № . 26, 851–865.
 Sheinov, V. P. (2006). *Skrytoe upravlenye chelovekom (Psykholohyia manypulyrovanyia)*. Yzdatelstva: AST, Kharvest, 357.
 Yushkovets, I. A. (2008). *Komunikativni strategii i taktyky v politychnomu dyskursi kantsleriv FRN (na materialy uriadovykh zaiav i politychnykh vystupiv)* : avtoref. dys.... kand. filol. nauk. Donetsk, 23.
 Khlapovska, T. H. (2011). *Taktyky ta priiomy samoprezentatsii v dilovomu spilkuvani*. *Naukovy studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*. № 29, 127–134.
 Eylon Y., Heyd D. (2008). *Flattery*. *Philosophy and Phenomenological Research*. 77(3), 685–704.
 King E., Paul (1994). *Compliance-Gaining Strategies, Communication Satisfaction, and Willingness to Comply*. *Communication reports*, Volume 7, No. 2, 99–108.
 Sayers, Dorothy L. (1929). *Introduction*. In: Sayers, Dorothy L. *The Omnibus of Crime*. New York: Harcourt, Brace, 9–47.
 Schoenfeld, B. (2008). *Women Writers Writing about Women Detectives in Twenty-First Century America*. *The Journal of Popular Culture*, Vol. 41, No. 5, 836–853.

Ілюстративні джерела

- Beaton, M. C. (1993). *Agatha Raisin and the Vicious vet*, 224 p.
Beaton, M. C. (1994). *Agatha Raisin and the Potted Gardener*, 204 p.
Beaton, M. C. (1994). *Agatha Raisin and The Walkers of Dembley*, 180 p.
Beaton, M. C. (1992). *Agatha Raisin and the Quiche of Death*, 201 p.
Beaton, M. C. (2005). *Agatha Raisin and the Perfect Paragon*, 272 p.
Beaton, M. C. (1998). *Agatha Raisin and the Wellspring of Death*, 272 p.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2022 року